

ПІДХОДИ ДО КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

APPROACHES TO THE CORRECTION OF SPEECH DISORDERS IN PRESCHOOL CHILDREN WITH SEVERE SPEECH IMPAIRMENTS

У статті розглянуто сучасні підходи до корекції мовленнєвих порушень у дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення. Акцент зроблено на інтеграції логопедичних, педагогічних та психологічних методик, що забезпечують всебічний розвиток мовлення. Оцінка мовленнєвих порушень здійснюється за допомогою спеціалізованих логопедичних тестів і методик, які сприяють визначенню характеру та рівня мовленнєвих труднощів. Так, під час тестування аналізують здатність дитини розрізняти звуки, правильно вимовляти слова, будувати граматично правильні слова та виражати свої думки. Виявлення цих відхилень дозволяє сформулювати повну картину розвитку мовлення дитини. Розкрито значення індивідуального підходу, ігрових технологій та співпраці з родиною для успішної корекції. Встановлено, що використання цифрових інструментів, зокрема логопедичних програм, мобільних додатків та інтерактивних платформ, допомагає урізноманітнити заняття та зробити їх більш привабливими для дітей. Завдяки яскравій візуалізації, інтерактивним завданням і можливості самостійної роботи діти з більшим ентузіазмом беруть участь у навчальному процесі, а складні мовленнєві вправи перетворюються для них на захопливу гру.

Корекція мовленнєвих порушень включає й роботу над психологічним станом дитини, оскільки труднощі в мовленні нерідко ускладнюють її соціалізацію. Через нерозуміння з боку оточення такі діти можуть відчувати невпевненість у собі. Для подолання цих труднощів психологи організують індивідуальні та групові заняття, що сприяють розвитку самооцінки. Зокрема, рольові ігри, під час яких діти висловлюють свої думки та почуття, допомагають їм вдосконалювати мовлення у природному комунікативному середовищі. Завдяки такому міждисциплінарному підходу забезпечується всебічний розвиток дитини, що дозволяє враховувати її індивідуальні особливості та потреби.

Ключові слова: мовленнєві порушення, тяжкі порушення мовлення, дошкільники,

корекція мовлення, логопедична робота, індивідуальний підхід, ігрові технології.

The article considers modern approaches to the correction of speech disorders in preschoolers with severe speech disorders. The emphasis is on the integration of speech therapy, pedagogical and psychological methods that ensure the comprehensive development of speech. Assessment of speech disorders is carried out using specialized speech therapy tests and methods that help determine the nature and level of speech difficulties. Thus, during testing, the child's ability to distinguish sounds, pronounce words correctly, build grammatically correct words and express his thoughts is analyzed. Identifying these deviations allows you to form a complete picture of the child's speech development. The importance of an individual approach, gaming technologies and cooperation with the family for successful correction is revealed. It has been established that the use of digital tools, in particular speech therapy programs, mobile applications and interactive platforms, helps to diversify classes and make them more attractive for children. Thanks to bright visualization, interactive tasks and the possibility of independent work, children participate in the learning process with greater enthusiasm, and complex speech exercises turn into an exciting game for them.

Correction of speech disorders also includes work on the psychological state of the child, since difficulties in speech often complicate their socialization. Due to misunderstanding on the part of the environment, such children may feel insecure. To overcome these difficulties, psychologists organize individual and group classes that contribute to the development of self-esteem. In particular, role-playing games, during which children express their thoughts and feelings, help them improve their speech in a natural communicative environment. Thanks to this interdisciplinary approach, the comprehensive development of the child is ensured, which allows taking into account their individual characteristics and needs.

Key words: speech disorders, severe speech impairments, preschool children, speech correction, speech therapy, individual approach, play-based technologies.

УДК 37.013(477.87)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/79.1.18>

Котлова Л.О.,
канд. психол. наук,
доцент, завідувачка кафедри психології,
логопедії та інклюзивної освіти
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

Бондар І.О.,
асистент кафедри психології, логопедії
та інклюзивної освіти
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

Долінчук І.О.,
асистент кафедри психології, логопедії
та інклюзивної освіти
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

Постановка проблеми. Сучасні умови дошкільної освіти вимагають забезпечення якісного розвитку мовлення дітей, адже саме у ранньому віці закладаються основи комунікативних навичок, що є критичними для успішної соціалізації та навчання. Однак у дітей із тяжкими порушеннями мовлення спостерігається значне відставання у формуванні мовленнєвих функцій, що впливає не лише на їхню мовленнєву компетентність, а й на загальний когнітивний та емоційний розвиток. Це ускладнює їхню інтеграцію у колектив однолітків та подальше навчання, що потребує цілеспрямованої корекційної роботи.

Основною проблемою є недостатня розробка інтегрованих методик, які б враховували індивідуальні особливості кожної дитини, зокрема їхній когнітивний розвиток, рівень емоційної стійкості та особливості сприйняття. Складність полягає у потребі поєднання логопедичних, педагогічних і психологічних підходів для досягнення максимального ефекту корекційної роботи. Існуючі методики часто орієнтовані на окремі аспекти мовлення, що не дає змоги комплексно вирішувати проблеми дітей із тяжкими порушеннями мовлення.

Ще одним важливим аспектом є недостатня співпраця між фахівцями, які працюють із дитиною,

та її батьками. Без залучення родини та створення сприятливого мовленнєвого середовища вдома корекційна робота може бути менш ефективною. Таким чином, проблема корекції мовленнєвих порушень у дошкільників із тяжкими мовленнєвими порушеннями потребує комплексного підходу, що поєднує зусилля логопедів, педагогів, психологів та батьків для забезпечення повноцінного мовленнєвого розвитку дитини.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Основний внесок у теорію та практику корекції мовленнєвих порушень у дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення зробили такі науковці, як: О. Бєлова, М. Лалаєва, Л. Прохорова, Т. Філіппова, Н. Селіванова, І. Жукова, які детально розглянули механізми виникнення мовленнєвих порушень та методики їх корекції. Їхні роботи акцентують увагу на важливості ранньої діагностики, логопедичних занять та комплексного підходу, який включає педагогічні та психологічні аспекти.

До питань застосування сучасних технологій у корекції мовлення внесли вагомий вклад такі дослідники, як Р. Бабушкіна, Г. Волкова, Н. Мікляєва та Ю. Родіонова. У їхніх працях детально розглянуто використання логоритмічних вправ, ігрових методик та координаційних занять, спрямованих на розвиток комунікативних навичок у дітей із тяжкими порушеннями мовлення. Важливе місце займає співпраця з батьками, що сприяє створенню сприятливого мовленнєвого середовища для дітей вдома.

Мета статті – аналіз сучасних підходів до корекції мовленнєвих порушень у дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення з акцентом на інтеграції логопедичних, педагогічних і психологічних методик.

Виклад основного матеріалу. Корекція мовленнєвих порушень у дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення є одним із ключових напрямів роботи в системі спеціальної освіти. Цей процес вимагає комплексного підходу, який включає застосування логопедичних, педагогічних та психологічних методик, спрямованих на всебічний розвиток мовленнєвої компетенції дитини. Особливу увагу приділяють підбору індивідуальних стратегій корекції, які враховують тип і ступінь мовленнєвих порушень, когнітивні можливості, емоційно-вольову сферу та особливості соціальної адаптації дитини. Такий підхід забезпечує ефективно подолання мовленнєвих труднощів і сприяє покращенню якості життя дітей.

Науковці та практики акцентують увагу на багатогранності проблеми, оскільки кожна дитина має унікальні особливості мовленнєвого розвитку, що зумовлює необхідність індивідуалізації роботи. Успішна корекція мовленнєвих порушень можлива лише за умови ретельної діагностики, яка дозволяє визначити не лише мовленнєві дефіцити,

а й супутні психологічні чи фізіологічні проблеми. Важливо також використовувати інтерактивні та ігрові методики, які підвищують мотивацію дітей і сприяють активному залученню до процесу навчання [6, с. 33].

Одним із ключових аспектів у корекційній роботі з дошкільниками, які мають тяжкі порушення мовлення, є діагностика. Вона відіграє фундаментальну роль у визначенні специфіки мовленнєвих труднощів і є відправною точкою для подальшої корекційної роботи. Діагностичний процес охоплює детальне вивчення мовленнєвого розвитку дитини, її здатності до артикуляції, фонематичного сприйняття, словникового запасу та граматичної структури мовлення. Важливим є також аналіз темпу та ритму мовлення, оскільки ці характеристики часто порушуються у дітей із тяжкими мовленнєвими порушеннями [5, с. 149].

Діагностика мовленнєвих порушень передбачає використання спеціальних логопедичних тестів і методик, які допомагають визначити тип та ступінь мовленнєвих порушень. Наприклад, за допомогою тестів оцінюють здатність дитини розрізняти звуки, правильно вимовляти слова, будувати речення та висловлювати думки. До поширених порушень, які виявляють під час діагностики, належать дислалія (порушення звуковимови), алалія (недорозвинення мовлення), ринолалія (порушення тембру голосу через анатомічні дефекти) та дизартрія (порушення артикуляційної моторики). Визначення цих особливостей дозволяє створити чітку картину мовленнєвого дефіциту дитини.

Результати діагностичного обстеження є основою для розробки індивідуальної програми корекції, яка враховує специфіку порушення та індивідуальні особливості дитини. Наприклад, для дітей із дизартрією програма включає вправи на розвиток артикуляційної моторики та дихальних технік, тоді як для дітей із алалією особливу увагу приділяють збагаченню словникового запасу й формуванню фразового мовлення. Таким чином, ретельна та всебічна діагностика дозволяє максимально ефективно організувати корекційний процес, враховуючи потреби кожної дитини.

Логопедична робота з дітьми дошкільного віку часто базується на ігрових методиках, які є одним із найефективніших інструментів для зацікавлення дітей у процесі навчання. Ігри дозволяють створити комфортну атмосферу, в якій дитина почувається впевнено та мотивовано до участі в заняттях. Це особливо важливо для дітей із тяжкими порушеннями мовлення, які можуть відчувати труднощі в традиційних формах навчання. Гра сприяє не лише розвитку мовлення, але й активізації когнітивних процесів, таких як пам'ять, увага та мислення.

Для роботи з дітьми, які мають фонетико-фонематичні порушення, широко використовуються

спеціалізовані ігрові техніки, спрямовані на розпізнавання, відтворення та диференціацію звуків. Наприклад, гра «Вгадай звук» передбачає прослуховування різних звуків або слів і їхнє впізнавання, що розвиває фонематичний слух. У грі «Звуковий ланцюжок» дитина повторює слова або звуки в певній послідовності, що допомагає закріпити правильну артикуляцію. Завдяки грі «Магічна буква» діти навчаються знаходити слова, які починаються або закінчуються на заданий звук, що сприяє вдосконаленню звукового аналізу й синтезу.

Ігрові методики особливо корисні для дітей із тяжкими порушеннями мовлення, оскільки вони дозволяють поступово формувати навички правильного звуковимовлення та сприйняття звуків. Наприклад, діти можуть виконувати завдання на зіставлення звуків із зображеннями або грати в сюжетно-рольові ігри, де необхідно використовувати певні звуки чи слова. Такий підхід не лише допомагає покращити фонематичний слух і вимову, а й розвиває впевненість у власних силах, знижуючи мовленнєву тривожність. Це створює сприятливі умови для подальшого мовленнєвого розвитку й успішної соціалізації дітей.

Особливе місце в корекційній роботі займають логоритмічні вправи, які поєднують мовлення з руховою активністю. Логоритміка спрямована на розвиток мовленнєвої моторики, координації рухів, ритмічного сприйняття та загальної моторики дитини. Завдяки цим вправам формується гармонійний зв'язок між мовленням, диханням і рухами, що є особливо важливим для дітей із тяжкими порушеннями мовлення. У супроводі музики або ритмічних віршів діти виконують артикуляційні та моторні вправи, які допомагають закріплювати правильну вимову звуків і слів. Наприклад, завдання на синхронізацію рухів із проголошенням віршів сприяють не лише розвитку мовлення, а й поліпшенню темпоритмічної організації мовлення.

Такі вправи, як «Підбери рух до слова» або «Мовленнєва зарядка», використовуються для тренування мовленнєвого апарату та розвитку координації між мовленням і рухами. Наприклад, у грі «Підбери рух до слова» діти відтворюють певні рухи (плескання, нахили, кроки) у відповідь на слова, що починаються з конкретного звуку або рими. Це допомагає покращити чутливість до звукових характеристик мовлення та закріпити артикуляційні навички. Вправа «Мовленнєва зарядка» передбачає виконання артикуляційних рухів, таких як «трубочка» (витягування губ уперед) або «усмішка», у поєднанні з ритмічними словами чи звуками. Завдяки таким методикам діти розвивають мовленнєвий апарат і поступово освоюють правильну вимову звуків, водночас підвищуючи загальний рівень мовленнєвої активності [4, с. 45].

Значну увагу в корекційній роботі з дітьми із тяжкими порушеннями мовлення приділяють розвитку дихання, оскільки дихальний контроль безпосередньо впливає на якість вимови звуків і складів. У таких дітей часто спостерігаються труднощі з регуляцією дихального ритму, що проявляється у нерівномірності мовленнєвого потоку, недостатній силі голосу або неправильно сформованій артикуляції. Дихальні вправи спрямовані на формування навичок правильного діафрагмального дихання, яке забезпечує необхідну опору голосу і сприяє більш чіткій та плавній вимові.

До ефективних дихальних вправ належать ігрові завдання, які стимулюють розвиток мовленнєвого дихання. Наприклад, у вправі «Надуй кульку» діти імітують надування кульки, що допомагає навчитися рівномірно розподіляти повітряний потік. У грі «Подуй на пір'ячко» діти намагаються плавно й довго видихати, щоб утримати пір'ячко в повітрі, тренуючи силу і тривалість видиху. Вправа «Свічка» передбачає видування повітря з різною інтенсивністю, ніби задуваючи свічку, що дозволяє дітям відчувати і контролювати силу видиху. Такі вправи поступово розвивають у дітей навички дихального контролю, необхідні для правильної мовленнєвої продукції, та сприяють гармонізації мовленнєвої діяльності загалом.

Важливою складовою корекційної роботи з дошкільниками із тяжкими порушеннями мовлення є використання візуальних матеріалів, які сприяють кращому сприйняттю інформації та зосередженню уваги дитини на мовленнєвих завданнях. Картки, малюнки, таблиці та інші візуальні засоби допомагають конкретизувати мовленнєві завдання, сприяючи кращому розумінню звуків, слів і фраз. Такі матеріали є особливо ефективними для дітей із затримкою мовленнєвого розвитку, оскільки вони допомагають візуально поєднувати звукову і графічну форми мовлення.

Наприклад, для роботи над вимовою звуків використовуються картки із зображеннями предметів, назви яких починаються або містять заданий звук. Це дозволяє дітям не лише тренувати артикуляцію, але й збагачувати свій словниковий запас. Для розвитку зв'язного мовлення застосовують серії малюнків, за допомогою яких діти складають короткі історії, що одночасно активізує мислення та уяву. Наприклад, серія малюнків із зображенням дій персонажів («Дівчинка гуляє в парку», «Дівчинка годує пташок», «Дівчинка повертається додому») стимулює дитину формувати зв'язні речення і переказувати послідовність подій, розвиваючи логіку, мовлення та креативність [2, с. 23].

Особливу роль у корекційній роботі з дітьми із тяжкими порушеннями мовлення відіграє співпраця з батьками, яка забезпечує продовження корекційного процесу в домашніх умовах.

Ефективність роботи значно зростає, якщо батьки активно залучені до виконання завдань, рекомендованих логопедом, і створюють сприятливе мовленнєве середовище вдома. Важливо, щоб батьки розуміли цілі та методи корекційної роботи, що дозволяє їм бути повноцінними партнерами в цьому процесі.

Логопеди зазвичай надають батькам чіткі рекомендації щодо щоденних занять, які включають повторення вправ, ігор або завдань, адаптованих до потреб дитини. Наприклад, вони можуть запропонувати батькам читати дитині казки, звертаючи увагу на правильність вимови окремих слів або фраз, а також обговорювати сюжет для розвитку зв'язного мовлення. Крім того, батькам рекомендується виконувати ігрові завдання, спрямовані на тренування звуків, такі як «Вгадай звук» або «Збери слово», які підтримують мотивацію дитини до навчання. Такий підхід забезпечує систематичність і послідовність у корекційній роботі, що є ключем до успішного мовленнєвого розвитку [3, с. 12].

Корекція мовленнєвих порушень також передбачає роботу з психологічним станом дитини. Часто такі діти відчувають труднощі в соціалізації через нерозуміння оточуючими. Для подолання цього аспекту психологи проводять індивідуальні та групові заняття, які допомагають дітям розвивати впевненість у собі. Наприклад, рольові ігри, де діти мають висловлювати свої думки та почуття, сприяють розвитку мовлення у природному середовищі.

Крім того, у корекційній роботі з дітьми із тяжкими порушеннями мовлення важливе місце займає використання сучасних технологій, які значно розширюють можливості логопедичної практики. Цифрові інструменти, такі як логопедичні програми, мобільні додатки та інтерактивні платформи, дозволяють урізноманітнити заняття та зробити їх більш цікавими для дітей. Завдяки яскравій візуалізації, інтерактивним завданням і можливості самостійної роботи діти активніше долучаються до навчального процесу, а складні мовленнєві вправи стають для них захопливими іграми.

Наприклад, такі програми, як «Логопедична абетка», дозволяють дітям тренувати вимову звуків через ігрові завдання з використанням анімації та звукового супроводу. «Звуковий тренажер» допомагає розвивати фонематичний слух і правильно вимовляти звуки через інтерактивні вправи, що адаптуються до рівня дитини. Інші спеціалізовані ігри, такі як тренажери для артикуляційної гімнастики чи дихальні вправи, дозволяють закріплювати навички, отримані на заняттях з логопедом. Завдяки сучасним технологіям діти із задоволенням виконують завдання, що сприяє їхньому прогресу у мовленнєвому розвитку [7, с. 58].

Особливу увагу слід приділити розвитку зв'язного мовлення. Для цього використовують методи складання історій, опису картинок або гри «Продовжи речення». Наприклад, дитина може скласти історію на основі малюнків, поступово розвиваючи здатність до послідовного викладу думок.

Корекційна робота з дітьми із тяжкими порушеннями мовлення також включає інтеграцію до колективу однолітків. Наприклад, групові заняття, під час яких діти спільно виконують завдання, сприяють формуванню комунікативних навичок. Такі вправи, як «Склади історію разом» або «Знайди друга за звуком», допомагають не лише розвивати мовлення, але й покращувати соціальну адаптацію [1, с. 45].

Не менш важливим є впровадження елементів арт-терапії. Наприклад, малювання під час обговорення теми чи створення виробів із пластиліну з одночасним проговорюванням дій сприяє розвитку дрібної моторики та мовлення. Ці методи є особливо ефективними для дітей із загальним недорозвиненням мовлення.

Успішна корекція мовленнєвих порушень у дошкільників можлива лише за умови постійної взаємодії між логопедом, психологом, педагогами та батьками. Такий міждисциплінарний підхід забезпечує всебічний розвиток дитини, допомагає врахувати всі аспекти її індивідуальних особливостей.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Узагальнюючи результати дослідження, слід зазначити, що корекція мовленнєвих порушень у дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення є багатограним процесом, який потребує комплексного підходу. Інтеграція логопедичних, педагогічних і психологічних методик, використання ігрових та логоритмічних вправ, а також впровадження сучасних технологій сприяють ефективному вирішенню завдань корекційної роботи. Особливу роль відіграє співпраця з батьками, які забезпечують продовження роботи вдома, створюючи умови для систематичного розвитку мовлення.

Разом із тим варто підкреслити, що особливості кожної дитини зумовлюють потребу в індивідуалізації підходів, що забезпечує успішну адаптацію корекційних програм до специфіки мовленнєвих порушень. Використання дихальних і артикуляційних вправ, збагачення словникового запасу через ігрові завдання та застосування візуальних матеріалів дозволяють ефективно розвивати мовленнєву компетенцію дітей. Також важливим є створення міждисциплінарної взаємодії між логопедами, педагогами, психологами та родиною, що підвищує якість корекційної роботи.

Подальших досліджень потребує впровадження інноваційних методик у корекційний процес, зокрема детальніше вивчення ефективності цифрових технологій і мобільних додатків

у логопедичній практиці. Крім того, перспективним напрямом є розробка програм для роботи з дітьми, які мають комбіновані порушення мовлення та інших функцій, а також аналіз довгострокових результатів впливу комплексних методик на їхній розвиток.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бондар В.І. Корекція мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку: сучасні підходи. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2020. № 6. С. 45–49.
2. Лалаєва Р.І. Логоритміка у системі корекційної роботи з дітьми з мовленнєвими порушеннями. *Педагогічний альманах*. 2019. № 3. С. 23–27.
3. Прохорова Л.А. Застосування ігрових технологій у корекції мовленнєвих порушень дошкіль-
- ників. *Педагогічний альманах*. 2021. № 2. С. 12–16.
4. Рібцун, Ю. В. Дошкільнятко: корекційно-розвивальна та навчально-виховна робота з дітьми із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення. Тернопіль. *Мандрівець*. 2016. 192 с.
5. Рібцун, Ю. В. Комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку дітей з 2 до 18 років. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів. Київ, 2018. С. 149–156.
6. Селіванова Н.І. Індивідуальний підхід у логопедичній роботі з дошкільниками. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. № 5. С. 33–36.
7. Філіппова Т.В. Використання сучасних технологій у логопедичній роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2018. № 8. С. 58–62.